

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ESKİ İKİNCİ DAİRE

KART-TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:8917/05)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

8 Temmuz 2008

İşbu karar AIHS'nin 44§2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan (8917/05) no'lu davanın nedeni T.C. vatandaşı Atilla Kart'ın (başvuran) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 8 Şubat 2005 tarihinde Temel İnsan Hakları ve Özgürlüklerini güvence altına alan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur.

Başvuran, Ankara Barosu avukatlarından G. Egeli tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

Başvuran, 1954 doğumludur ve Ankara'da ikamet etmektedir.

3 Kasım 2002 tarihinde yapılan milletvekilli seçimleri neticesinde başvuran CHP'den (Cumhuriyet Halk Partisi) Konya milletvekili seçilmiştir.

Sözkonusu seçimlerden önce başvuran, Konya Barosu'na bağlı olarak avukatlık mesleğini icra etmekteydi. Mesleğini icra ettiği sırada, biri avukata hakaret biri kamu görevlisine hakareten olmak üzere başvuran hakkında iki ceza davası açılmıştır.

Milletvekili seçilmesinin ardından başvuranın milletvekili dokunulmazlığı oluşmuştur.

23 Aralık 2002 tarihinde, Karapınar Cumhuriyet Savcısı, avukata hakareten dolayı aleyhinde yürütülen ceza kovuşturması çerçevesinde başvuranın milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması için Adalet Bakanlığı'na başvuruda bulunmuştur.

17 Ocak 2003 tarihinde, Adalet Bakanlığı, sözkonusu talebi Başbakanlığa iletmiştir.

11 Nisan 2003 tarihinde, Konya Ağır Ceza Mahkemesi, Anayasa'nın 83. maddesi (milletvekili dokunulmazlığına ilişkin) ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 253/4 maddesi uyarınca başvuran hakkında bir kamu görevlisine hakareten açılan ceza davasının askıya alınmasına karar vermiştir.

4 Aralık 2003 tarihinde, Ağır Ceza Mahkemesi, başvuranın milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması amacıyla dava dosyasını Adalet Bakanlığı'na göndermiştir.

23 Aralık 2003 tarihinde, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, Başbakanlığa başvuruda bulunmuştur.

Başbakanlık dava dosyasını Türkiye Büyük Millet Meclisi Karma Komisyonu'na havale etmiştir.

28 Mayıs 2004 tarihinde, başvuranın dokunulmazlığının kaldırılması talebinde bulunduğu tespit edilmesinin ardından Karma Komisyon, başvurana atılı suçların niteliğini göz önüne alarak, kamu görevlisine hakareten başvuran hakkında açılan ceza davasının başvuranın milletvekilliği sona erene kadar ertelenmesine karar vermiştir. Karma Komisyon kararını Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'na havale etmiştir.

TBMM Genel Kurulu'nun 8 Aralık 2004 tarihli oturumu sırasında, Karma Komisyonun raporu okunmuş ve sözkonusu oturum tutanağına eklenmiştir.

15 Aralık 2004 tarihinde, başvuran, Karma Komisyon'un kararına itiraz etmiştir. Layihasında, başvuran, yasama dokunulmazlığının, parlamento üyelerine sorumsuzluk ve cezai takibat uygulanmamasını sağlamak için düzenlenmediğini, milletvekillerinin görevlerini bağımsız olarak ve huzur içinde icra etmelerini sağlamak için düzenlendiğini belirtmiştir. Başvuran, sorumsuzluğun aksine, dokunulmazlığın, göreceli ve geçici bir ayrıcalık olduğunu savunmuştur. Bu durumda, sözkonusu dokunulmazlığın kapsamı, kaldırılmasına ilişkin süreç ve uygulanmasında eksiklikler, TBMM'nin saygınlığına hanel getirmiştir. Ayrıca başvuran, başlangıçta milletvekillerine görevlerini icra etme imkan tanımak için düşünülmüş bir kurumun kişisel bir ayrıcalığa dönüşmesinin hukuk devletinde kabuledilemez olduğunu da eklemiştir.

Belirtilmeyen bir tarihte, bir avukata hakaret etmesi nedeniyle başvuranın dokunulmazlığının kaldırılması hakkındaki sorunun incelenmesi, TBMM iç tüzüğü'nün 131. ve izleyen maddeleri uyarınca, Karma Komisyon'a havale edilmiştir. Karma Komisyon, başvuran hakkındaki kovuşturmaların 22. yasama dönemi sonuna kadar ertelenmesine karar vermiştir.

31 Ocak 2005 tarihinde, başvuran sözkonusu karara itiraz etmiştir.

Başvuranın dosyası TBMM Genel Kurulu'na havale edilmiştir.

7 Şubat 2005 tarihinde, TBMM Genel Sekreterliği, kendisi ile ilgili dosyaların Genel Kurul gündemine alındığına dair başvuranı bilgilendirmiştir.

TBMM Genel Kurulu'nun 16 Şubat 2005 tarihli oturumu sırasında, başvuran, bir kez daha, adil yargılanma çerçevesinde yargılanma hakkından yararlanmayı ve sözkonusu hakkı kullanmasındaki engellerin kaldırılmasını talep etmiştir.

22 Temmuz 2007 milletvekilleri seçimleri neticesinde, başvuran, yeniden CHP'den Konya milletvekili seçilmiştir.

8 Ocak 2008 tarihinde, TBMM Başkanlığı, başvurana, dokunulmazlığının kaldırılması sürecinin seyri ile ilgili bir bilgi mektubu göndermiştir.

23 ve 24 Ocak 2008 tarihlerinde, başvuran, hakkında açılan iki ceza davasının askıya alınmasına ilişkin olarak iki savunma layihası sunmuştur. Savunma layihalarında, başvuran, adil yargılanma hakkında yararlanma isteğini yinelemiştir.

HUKUK

I. AİHS’NİN 6/1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran, adil yargılanma hakkından yararlanamadığından ve buna bağlı olarak, aklanma imkanından mahrum bırakıldığı cihetle, savunma haklarının kullanılmasının engellendiğinden şikayetçi olmaktadır. AİHM, bu şikayetin AİHS’nin 6. maddesinin 1. fıkrası yönünden incelenmesi gerektiği kanaatindedir.

Hükümet, bu iddiaya karşı çıkmaktadır.

A. AİHS’nin 6/1 maddesinin uygulanabilirliği hakkında

1. Tarafların argümanları

Başvuran, milletvekilliğinin sona ermesiyle birlikte hakkındaki kovuşturmaların her halukarda devam edeceğini ve beş yıllık 22. yasama dönemi boyunca hakkında hiçbir davanın açılmasının mümkün olmadığını belirtmektedir. Dokunulmazlığı kaldırılmadığı takdirde başvuran, bu sürenin yeniden milletvekili seçilmiş olması sebebiyle 23. yasama döneminin sonuna kadar, yasama döneminin süresine bağlı olarak dokuz ila on yıla kadar uzayabileceğini ifade etmektedir. Başvurana göre, adil yargılanma hakkından yararlanmaksızın bu denli uzun bir süre boyunca cezai ithamın gölgesi altında kalmak özü itibarıyla AİHS’nin 6/1 maddesinin ihlalini teşkil etmektedir.

Hükümet, ihtilaflı olayların hiçbir şekilde başvuranın medeni haklarına ilişkin olmadığını savunmaktadır; zira sözkonusu olaylar, başvuran hakkında başlatılan cezai yargılamalara ilişkindir. Cezai yargılamalar askıya alındığı cihetle, ilgilinin adil yargılama hakkına herhangi bir müdahale olduğu söz konusu değildir. Bundan hareketle, iç hukuktaki sürecin bulunduğu aşamada AİHS’nin 6. maddesi uygulanamaz. İhtilaf konusu cezai yargılamaların başvuranın milletvekilliğinin sona ermesiyle yeniden başlayacağı ve başvuran hakkında şu ana kadar hiçbir mahkumiyet kararı bulunmadığı cihetle Hükümet, belirtilen olayların, başvuranın AİHS’nin 6. maddesi ile güvence altına alınmış haklarına hiçbir şekilde sınırlama getirmediği kanaatindedir.

2. AİHM’nin takdiri

AİHM, öncelikle, daha önce milletvekillerine ve onların mahkemeye erişim hakkına ilişkin eylemlerine yönelik olarak tanınan dokunulmazlık sorununu inceleme imkanı bulmuş olsa da (Bkz, özellikle, A.- *Birleşik Krallık*, başvuru no: 35373/97; *Cordova-İtalya (no:1)*, başvuru no: 40877/98; *Cordova-İtalya (no:2)*, başvuru no: 45649/99; *Tsalkitzis-Yunanistan*, başvuru no: 11801/04, 16 Kasım 2006), milletvekili dokunulmazlığından yararlanan kişinin bu dokunulmazlığın mahkemeye erişim hakkı üzerindeki etkilerinden şikayetçi olduğu bir durumla daha önce karşılaşmadığını belirtir.

AİHM, hakkında az sayıda içtihat bulunan yeni bir hukuki sorun söz konusu olduğunu kabul etmekle birlikte, mahkemeye erişim hakkının, hukukun üstünlüğü ilkesi ile sıkı sıkıya bağlı olan AİHS’nin 6/1 maddesinde ifade edilen adil yargılanma hakkının ayrılmaz bir parçası olduğunu hatırlatmanın uygun olacağına hükmeder. Zira mahkemeye erişim imkanı olmaksızın hukukun üstünlüğünü oluşturmak mümkün değildir (*Golder-Birleşik Krallık*, 21 Şubat 1975 tarihli karar).

AİHM, “AİHS’nin, Savcılığın kovuşturmadan vazgeçmesine (takipsizlik) veya hakimın hükme varmaksızın yargılamayı sonlandırmasına (kovuşturmaya yer olmadığı kararı) engel olmadığı cihetle her sanığın davasının bir mahkeme tarafından görülmesi hakkının mutlak olmadığını” daha önce belirttiğini hatırlatır (*Deweer-Belçika*, 5 Ekim 1978 tarihli Komisyon Raporu). Zikredilen ilke daha sonra yeniden ele alınmış ve “AİHS’nin 6. maddesinin, ceza davasının sonunda kesin bir netice elde etme veya yöneltile suçlamalardan mahkumiyete ya da beraata mahsus bir karara ulaşma yönünde bir hak tanımadığı” şeklinde yorumlanmıştır. Dolayısıyla, cezai kovuşturmaların bu tür bir kararla sonuçlanmaması masumiyet karinesine yönelik bir ihlal oluşturmamaktadır (*Withey- Birleşik Krallık*, başvuru no: 59493/00).

AİHM, mahkemeye erişim hakkı açısından, sözkonusu ilkenin, yalnızca, kovuşturmaların tamamlanmış veya cezai yargılamanın kapanmış olarak değerlendirilebileceği ki böylece başvuranın durumuna önemli yansımaları olmayacağı durumlarda ileri sürülebileceğinin altını çizmeyi gerekli görür (Bkz. özellikle, *X.Birleşik Krallık*, başvuru no: 8233/78; *Stoianova ve Nedelcu-Romanya*; başvuru numaraları: 77517/01 ve 77722/01).

Oysa ki, dosyada bulunan unsurlar ve tarafların sunduğu bilgiler göz önüne alındığında, işbu davanın sözkonusu durumların hiçbirisi ile bağdaşmadığını tespit etmek gerekmektedir. AİHM, iç hukuk hükümleri uyarınca başvuranın yararlandığı milletvekili dokunulmazlığının yalnızca kendisi hakkında başlatılan cezai kovuşturmaları askıya aldığını, ancak, hiçbir şekilde ceza davasını sonlandırmadığını gözlemlemektedir. Dolayısıyla mevcut davada, cezai suçların zamanaşımı söz konusu değildir. Mevcut davada cezai soruşturmaların, başvuranın milletvekilliği sona erene kadar sadece ertelendiği veya ilgilinin de mensubu olduğu Meclis’in izin vermesinin ardından başlayacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

AİHM, bu bağlamda, başvuranın faydalandığı milletvekili statüsünün, başvuranın davasında, milletvekili görev süresi ile sınırlı, usule ilişkin geçici bir engel teşkil ettiğini not etmektedir. İlgili genel hukukun uygulanmasından kaçamayacak ve milletvekilliği sona erdiği anda hakkındaki kovuşturmalara yeniden başlanabilecektir ki bu durum AİHM’ye göre, basit bir teorik ihtimal olarak değerlendirilemez (Bkz. *a contrario*, *Withey*).

Yukarıda sözü edilen *A.-Birleşik Krallık*, *Cordova* (no:1), *Cordova* (no:2) kararlarında AİHM, hukuki dokunulmazlığın, AİHS’nin 6/1 maddesinde kabul edildiği şekliyle mahkemeye erişim hakkı ile bağdaşp bağdaşmadığının denetlenmesi hakkındaki ilkeyi teyid etmiştir. Sözkonusu ilkenin yerleşmesi için, AİHM’nin birinci olarak, bu konuya 6. maddenin uygulanabilirliğini tespit etmesi, ikinci olarak, yargı bağışıklığını, adil yargılanma hakkının gerekleri perspektivinde ele alması gerekmiştir. AİHS’nin 6. maddesinin sözkonusu davaya uygulanabileceğine karar veren AİHM, dokunulmazlığın yargılanabilirliği yönünde görüş bildirmiş ve böylece yargı bağışıklığının mahkemeye erişim hakkı ile bağdaşp bağdaşmadığı hususunun esastan incelenmesinin yolunu açmıştır.

AİHM, bizzat kendisinin ceza hakimine erişim imkanı bulunmayan başvuran hakkında “cezai nitelikli bir suçlamanın” söz konusu olduğu cihetle, mevcut davada farklı bir yaklaşım benimsemeye gerek görmemektedir. Sonuç olarak AİHM, ihtilaflı sürecin AİHS’nin 6/1 maddesinin uygulama alanına girdiği kanaatindedir.

B. ESAS

1. Tarafların Argümanları

Başvuran, dokunulmazlığının kaldırılmasının sadece ve sadece “kişisel ve politik kaygılar” nedeniyle Meclis’teki çoğunluk grubu tarafından engellendiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda, başvuran, 22. yasama dönemi boyunca, dokunulmazlığın kaldırılması ile ilgili hiçbir talebin Meclis bünyesinde incelenemediğini belirtmektedir. Söz konusu başvuruların incelenmesine ya da genel kurul gündemine alınmasına ilişkin bütün talepler reddedilmiştir. Başvurana göre, kendisine yöneltilen suçların ağırlığı ne olursa olsun, bu suçlamalar, kamuoyu nezdinde itibarının zedelenmesine yönelik suçlamalardır ve kamuoyu suçlar açısından bir ayırım yapmamaktadır.

Başvuran ayrıca, hiçbir şekilde, siyasi konjonktüre bağlı olarak kullanılmak üzere düzenlenmediği halde bu olayda bu yönde kullanılan TBMM İç Tüzüğü’nün 133 ve 134. maddelerinin de ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

Hükümet, Anayasa’nın 83. maddesinin öngördüğü şekli ile yasama dokunulmazlığının, Meclise yasamaya ilişkin görevlerini, otonom ve bağımsız bir şekilde yerine getirme imkanı sağlamayı amaçladığını belirtmektedir. Yasama dokunulmazlığı, Meclis üyelerini, özellikle de muhalefetteki üyeleri, her türlü siyasi tacize karşı korumayı ve böylece görevlerini icra etmelerine yönelik engelleri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Söz konusu dokunulmazlık, güçler ayrılığını, çoğulcu demokrasinin devamını ve Meclis’te tartışmaların özgür bir ortamda gerçekleşmesini güvence altına almaktadır. e katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede yasama dokunulmazlığı kamu yararına yönelik meşru bir amaç izlemektedir.

Sözleşmeye taraf olan devletlerin çoğunda yürürlükte olan milletvekili dokunulmazlığının, parlamento üyelerine tanınan bir ayrıcalık olmadığını ve daimi bir nitelik taşımadığını hatırlatan Hükümet, başvuranın mutlak dokunulmazlığının milletvekilliği süresi ile sınırlı olduğunu ya da TBMM tarafından kaldırılması halinde sona erebileceğini belirtmektedir. O halde ilgili, adil yargılanma hakkından tamamen yararlanacaktır. Bu bağlamda Hükümet, bir cezai yargılamanın ertelenmesinin önemi ile sona erdirilmesinin önemi arasındaki fark üzerinde vurgu yapmaktadır.

Hükümet ayrıca, erişim hakkının mutlak bir hak olmadığını ve zımni kısıtlamalara tabi olabileceğini hatırlatmaktadır. Milletvekillerine tanınan dokunulmazlık ile milletvekillerinin görevlerini tam bağımsızlık içinde yerine getirmeleri öngörüldüğü cihetle dava konusu dokunulmazlığın, izlenen meşru hedefle orantılı bir sınırlama olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda adli merciler, re’sen, milletvekili dokunulmazlığını dikkate almakla yükümlüdür.

Son olarak, başvuranın yeniden milletvekili seçilmesi, cezai yargılamaların ertelenmesinin, başvuranın itibarını ya da siyasi kariyerini hiçbir şekilde zedelediğini göstermektedir. Dolayısıyla masumiyet karinesinin ihlal edildiği şikayeti tamamen mesnetten yoksundur.

2. AİHM'nin takdiri

a) İlk gözlemler

AİHM, Sözleşmeye taraf olan Devletlerin tamamı değilse de çoğunun, yasama organları üyelerine, yöntemleri bir ülkeden diğerine değişiklik gösteren bir çeşit dokunulmazlık sunduğunu gözlemlemektedir. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi üyelerine ve Avrupa Parlamentosu üyelerine de ayrıcalık ve dokunulmazlıklar tanınmıştır. Milletvekili dokunulmazlığı ilkesi, Avrupa'nın modern anayasalarının büyük çoğunluğu tarafından tanınmaktadır. Bu husus tarihi ve coğrafi bir değişmez olmakla beraber, AİHM milletvekili sorumluluğu çerçevesindeki tartışmaların hiç bitmediğini gözlemlemektedir. Kürsü dokunulmazlığı ilkesi genel olarak kabul edilse de, görevin icrası dışında yapılan tüm eylemler için sadece seçilmiş olana değil şahsa da dokunulmazlık tanınması nedeniyle tartışma konusu olan mutlak dokunulmazlık için aynı şey söylenemez.

Ulusal hukuk rejimlerinin çoğunluğunda milletvekillerine çifte koruma sağlanmaktadır ki bu geleneksel olarak iki istisna rejimi oluşturmaktadır: Birisi esasa yönelik bir istisna olan milletvekilinin sorumsuzluğu, diğeri ise usuli nitelikte bir istisna olan dokunulmazlıktır. Sorumsuzluk milletvekillerini görevleri sırasındaki eylemleri, kullandıkları oy ve ifade ettikleri görüşler nedeniyle adli takibat yapılmamasını sağlar. Dokunulmazlık ise milletvekili görevinin dışındaki olaylar için milletvekiline tanınan usuli bağışıklıktır. Sorumsuzluğun aksine, dokunulmazlık suçu «ortadan kaldırmaz» fakat milletvekili aleyhine yapılan kovuşturmaları erteler ve milletvekilinin üyesi olduğu meclis kanadının izni olmadan kovuşturulmasını ve tutuklanmasını yasaklar.

Türk anayasal düzeni milletvekillinin sorumsuzluğunu ve dokunulmazlığını tanımakta olup, bu davada başvuran sadece milletvekili dokunulmazlığının sonuçlarından şikayetçidir. Bu çerçevede AİHM, görevinin milletvekili dokunulmazlığının Sözleşme ile bağdaşp bağdaşmadığını soyut olarak değerlendirmek olmadığını, ancak, milletvekili dokunulmazlığına ilişkin Anayasa hükmünün uygulamasının *in concreto* AİHS'nin 6. maddesinin ihlaline yol açıp açmadığını incelemek olduğunu ifade etmektedir.

b) Genel ilkeler

AİHS'nin 6/1 maddesi gereğince bir mahkemeye erişim hakkı mutlak olmayıp, zımnen kabul edilmiş bazı sınırlamalara tabi olabilmektedir: zira erişim hakkı doğası gereği devlet tarafından bir düzenlemeyi gerektirir. Sözleşmeci Devletler bu konuda belirli bir takdir payına sahiptir. Nitekim AİHM'nin iç hukuktaki mahkemelerin görevini ikame etme gibi bir görevi yoktur. İç mevzuatı yorumlamak, birinci derecede ulusal makamlara, özellikle de mahkemelere ve yüksek yargı organlarına düşer (Bkz. *mutatis mutandis*, *Brualla Gomez de la Torre-İspanya* kararı, 19 Aralık 1997, *Saez Maeso-İspanya* kararı no: 77837/01, 9 Kasım 2004).

AİHM'nin görevi, nihai merci olarak, AİHS'nin gerekliliklerinin yerine getirilip getirilmediğinin gözetilmesidir. AİHM, yürürlüğe konmuş olan kısıtlamaların, kişinin AİHS ile tanınmış olan haklara, o hakkın özü itibarıyla ihlal edilmesine neden olacak şekilde veya derecede ulaşmasını engellemediğini denetlemekle yükümlüdür. Ayrıca, mahkemeye erişim hakkına getirilen bu tür sınırlamalar, ancak meşru bir amaç güdüldüğü takdirde ve hedeflenen amaç ile başvuru olan araçlar arasında makul bir orantı olması halinde 6/1 maddesi ile

bağdaşabilir. (Bkz. *Waite ve Kennedy-Almanya* kararı, no: 26083/94, T.P. ve K.M.-Birleşik Krallık no: 28945/959). Mahkemeye erişim hakkının düzenlenmesi yargı güvencesi ve adaletin iyi işleyişi amaçlarından sapıp davası olan kişilerin uyuşmazlıklarının yetkili mahkeme tarafından esastan incelenmesine bir çeşit engel oluşturduğunda söz konusu hak ihlal edilmiş olur.

Bu çerçevede, AİHM, bir devlet milletvekillerine dokunulmazlık tanıdığına temel hakların korunmasının bundan etkilenebileceğini tespit etmektedir. Ancak, genel olarak, milletvekili dokunulmazlığının 6/1 maddesinde güvence altına alındığı haliyle mahkemeye erişim hakkına orantısız bir kısıtlama getirdiğini söylemek de mümkün değildir. Mahkemeye erişim hakkı 6/1 maddesi ile güvence altına alınan adil yargılama hakkının ayrılmaz bir parçası ise de, aynı şekilde, taraf devletlerin yargı bağımsızlığı doktrini çerçevesinde genel olarak kabul ettikleri sınırlamalar örneğinde olduğu gibi, mahkemeye erişim hakkına ilişkin bazı kısıtlamalar da bu hakkın bir parçasıdır. (Bkz. sözü edilen *A.-Birleşik Krallık* kararı mutatis mutandis, *Al-Adsani-Birleşik Krallık* no: 35763/97). AİHM daha önce de halkın temsilcilerinin görüşlerini serbestçe dile getirmelerine imkan tanımak ve tarafçı zihniyetle açılan kovuşturmalar nedeniyle parlamento faaliyetlerinin aksamasını engellemek amacıyla devletlerin milletvekillerine dokunulmazlık tanımlarının uzun süredir varolan bir uygulama olduğunun hakkını vermişti. (Bkz. sözü edilen *A.-Birleşik Krallık* kararı ve sözü edilen *Cordova* (no1 ve2) kararı, *De Jorio-İtalya* kararı no: 73936/01, 3 Haziran 2004). Bu çerçevede, her davanın özel koşullarına bağlı olarak bu dokunulmazlığa istisnalar getirmek hedeflenen amaçlara ciddi bir şekilde zarar verir. (Bkz. sözü edilen *A.-Birleşik Krallık* kararı).

Öte yandan, sözleşmeciler devletlerin milletvekillerine dokunulmazlık sağlamak için kullanılan normal sistemlerden birini veya diğerini kabul etmekle, söz konusu faaliyet alanı açısından AİHS yükümlülüklerinden bağışık olmaları da Sözleşmenin konusuna ve amacına aykırı olacaktır. AİHS'nin amacının hakları teorik ve/veya göz boyamak için değil, somut ve etkili olarak korumak olduğunu hatırlatmak gerekir. Bu tespit, adil yargılanma hakkının demokratik bir toplumdaki başat yeri göz önünde bulundurulduğunda, mahkemeye erişim hakkı açısından özellikle geçerlidir (Bkz. *Ait-Mouhoub-Fransa* kararı 28 Ekim 1998). Bir devletin, AİHS organlarının kontrolü dışında, bir dizi hukuki eylemi mahkemenin yetkisi dışına çıkarması veya bazı kişi kategorilerini her türlü sorumluluktan muaf tutması, demokratik bir toplumda hukukun üstünlüğü ilkesi ve 6/1 maddesinin içerdiği temel ilke ile çelişir. (Bkz. *Fayed-Birleşik Krallık* kararı, 21 Eylül 1994).

Milletvekili dokunulmazlığının adalete erişim hakkının kullanılmasına engel teşkil ettiği hallerde, AİHM söz konusu tedbirin orantılı olup olmadığı sonucuna varmak için suç unsuru eylemlerin *stricto sensu* milletvekillerinin görevlerini yerine getirmeleri ile ilintili olup olmadığını incelemektedir (Bkz. sözü edilen *Cordova* (no1) kararı ve *De Jorio* kararı). AİHM bu çerçevede, milletvekili görevi ile olası bir bağının olmadığı durumlarda, öngörülen amaçla kullanılan araçlar arasındaki orantılılık kavramının dar yorumlanması gerektiğini hatırlatır. Bu dar yorumlama, erişim hakkının siyasi bir organın kararı ile kısıtlandığı durumlarda özellikle geçerlidir. Hatta, dokunulmazlığın sınırı ne kadar genişse, onu meşru kılacak gerekçelerin o ölçüde itiraza müsait olmaması gerekir.

AİHM, yasama dokunulmazlığının bir mahkemeye erişim hakkı ile bağdaşabilirliğinin denetlenmesine ilişkin yerleşik içtihadında yer alan ilke ve kriterlerin bu başvuruya uygulanması gerektiğine itibar etmektedir.

c) Bu ilkelerin başvuruya uygulanması

Anayasanın 83. maddesine göre seçimden önce veya sonra bir suç işlediği öne sürülen milletvekili Meclis'in kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılamaz. AİHM bu itibarla Anayasa Mahkemesi'nin dokunulmazlık anlamında milletvekili bağımsızlığının milletvekilinin şahsına değil, bulunduğu mevkiine yönelik bir ayrıcalık olduğunun altını çizdiğini gözlemlemektedir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 83. maddesi ile düzenlenmiş olan milletvekili dokunulmazlığının meşruluğu konusunda da görüş bildirmiştir. Anayasa Mahkemesi, yasa koyucunun amacının, yasama görevini yerine getirenlerin görevlerini "her türlü baskı ve kaygıdan (...) kesin bir şekilde korunarak" ifa edebilmeleri ve milletvekillerinin keyfi bir ceza davası nedeniyle, geçici olarak olsa bile, görevlerini yerine getirmelerinin engellenmemesi olduğunu belirtmiştir.

Bu durumda, AİHM, milletvekillerinin görevlerini özgürce ve huzur içinde yerine getirebilmeleri için müşterek hukuka istisna oluşturan bu rejimin meşru bir amaç güttüğü yönündeki Hükümet görüşünü teyid eder. Bu bağlamda, daha önce de teyid ettiği üzere (Bkz. sözü edilen *A.-Birleşik Krallık* kararı ve sözü edilen *Cordova (no1 ve 2)* kararı, *De Jorio-İtalya* kararı), AİHM, açısından milletvekili dokunulmazlığı kurumunun, her türlü fuhuş persecutionis ihtimalini önleyerek Meclis'in ve üyelerinin tam bağımsızlığını güvence altına almak ve bunun da ötesinde anayasal düzeni ve yasama ve yargı erklerinin ayrılığını korumak yönünde meşru bir amaç izlediği konusunda tereddüt bulunmamaktadır.

AİHM bir milletvekili hakkında yürütülen soruşturmaların üyesi olduğu Meclis'in işleyişine zarar verebileceğini ve huzur içinde çalışmasını engelleyebileceğini kabul etmektedir. Bu andan itibaren, izlenen meşru amaç doğrultusunda takibat gerektiren olayların niteliğinin, ki bu davada milletvekili görevi ile alakalı olmayan bir eylem söz konusudur, bir önemi kalmamaktadır.

Bununla birlikte, AİHM, Anayasa Mahkemesi'nin milletvekili dokunulmazlığını oluşturan muafiyetlerin milletvekili niteliğine bağlı olduğu ve şahsi ayrıcalık değil, aksine kişiyi değil yerine getirdiği görevi koruyan siyasi hukuk ilkesi olduğu ölçüde meşru olduğu değerlendirmesine katılmaktadır. Tamamen bu anlamda, suç unsurunu teşkil eden olayların meydana geldiği tarih görece bir önem taşımakta ve böylece seçimlerden önce meydana gelmiş olmasının bir önemi bulunmamaktadır.

Milletvekili dokunulmazlığının meşruiyetini teslim etmiş olmak, AİHM için, davanın koşullarını dikkate almadan, milletvekili dokunulmazlığının Sözleşme'ye uygun olduğu şeklinde bir karine oluşturmaz. Nitekim öncelikle dokunulmazlığın başvuranın Sözleşmenin 6. maddesinden kaynaklanan haklarına göre orantılı olup olmadığını incelemesi gerekmektedir. Bu inceleme Meclis'in iyi işleyişine dayalı genel menfaat ile başvuranın kişisel menfaati arasında hüküm sürmesi gereken adil dengenin dikkate alınmasını içermektedir. Orantılılık hususunda AİHM, milletvekili görevi ile açık bir ilintinin olmadığı durumlarda orantılılık ilkesinin dar yorumlanması gerektiğini akılda tutarak, söz konusu dokunulmazlığın kapsamına özel bir dikkat göstermelidir. (Bkz. sözü edilen *Cordova (no1)* kararı). Bu noktada AİHM'nin anayasal hükmün mevcut davanın şartlarında başvuran için bir adaletsizliğe yol açıp açmadığını incelemesi gerekmektedir.

AİHM, bu bağlamda, AİHS ile güvence altına alınan haklar bakımından milletvekili dokunulmazlığının sınırlarını belirleyecek olmakla birlikte, dokunulmazlığın tanınmasının devletin takdir yetkisinde olduğunu ve belli bir durumda dokunulmazlığın gerekli veya uygun

olup olmadığını belirlemek için kendi değerlendirmesini onun yerine koyma yetkisi olmadığını teslim eder. AİHM dokunulmazlıkla ilgili ulusal parlamentoların yaptığı seçimlerin doğruluğu ile ilgili kontrol mekanizması olarak kullanılamaz, ama bu seçimlerin uygulamasının, Sözleşme ile güvence altına alındığı şekliyle hukukun üstünlüğünün icaplarını yerine getirmesi gerekmektedir. 6. maddede yer alan güvenceler gerçek anlamda demokratik siyasi bir rejim için olmazsa olmaz olan hukukun üstünlüğünü korumayı amaçlamaktadır. Bu unsura riayet edilip edilmediğini doğrulamak amacıyla AİHM, Türk hukukunda dokunulmazlığın kurumsal düzenleniş şeklini ve uygulama şartlarını inceleyecektir.

AİHM öncelikli olarak Türk parlamenterlere tanınan dokunulmazlığın bir çok açıdan, diğer sözleşmecî ülkelerinin parlamento üyelerine, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi üyelerine ve Avrupa Parlamentosu üyelerinin dokunulmazlıklarından daha geniş olduğunu tespit eder. Dokunulmazlık hem ceza hem hukuk davalarına uygulanmakta olup, milletvekili olmadan önceki eylemler için olduğu gibi milletvekilliği sırasındaki eylemler için de geçerlidir. Milletvekilleri sorgulanamaz, tutuklanamaz, haklarında adli kovuşturma yapılamaz. AİHM'nin daha önce de ifade ettiği üzere, mutlak bir yasama dokunulmazlığını düzenleyen bir kaide, kendi başına, devletlerin bir mahkemeye erişim hakkını kısıtlamak için yararlandığı takdir payını aştıkları anlamına gelmemektedir. (Bkz. sözü edilen *A.-Birleşik Krallık* kararı).

AİHM, iç hukuka göre milletvekili dokunulmazlığının bir kamu düzeni uygulaması olduğunu, bunun da adli mercilerin bu hakkı res'en dikkate alma zorunluluğu bulunduğu ve bu kurala uymayan eylemlerin hükümsüz sayılacakları anlamına geldiğini not etmektedir. Ayrıca, yasama dokunulmazlığı bir milletvekilinin şahsi olarak yararlandığı bir hak değildir, başvuran bu haktan kendi rızasıyla vazgeçemez. Başvuranın üyesi olduğu meclisten dokunulmazlığın kaldırılmasını talep etme imkanı bulunmaktadır. Aynı şekilde adli makamlar da dokunulmazlığın kaldırılması için Meclis'e başvurabilirler. Meclisin dokunulmazlığın kaldırılmasına karar vermesi mümkündür.

AİHM, milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması prosedürünün Anayasa'nın 83. ve TBMM İçtüzüğü'nün 131 ila 134 maddeleri ile düzenlendiğini gözlemlemektedir. Bu hükümlere göre dokunulmazlığın kaldırılması için Karma Komisyon'a başvuru yapıldığında, Karma Komisyon, hazırlık komisyonunun görüşünü aldıktan sonra, milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılmasını veya sözkonusu milletvekiline yönelik kovuşturmanın askıya alınmasını önermeye karar verir. Karma komisyon kovuşturmaların askıya alınması yönünde karar verdiği takdirde, TBMM Genel Kurulu'nda itiraz etmek mümkündür. Genel Kurul dokunulmazlığın kaldırılıp kaldırılmaması hakkında karar verir.

Yukarıda bahse konu hükümlerin okunmasından AİHM, milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması koşullarını belirlemek için hiçbir nesnel ölçüt bulunmadığını gözlemlemektedir. Aynı şekilde Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 83. maddesinin ve TBMM içtüzüğünün hangi koşullarda yasama dokunulmazlığının kaldırılacağını belirtmediğini ifade etmektedir. Bu ölçütlerin esasen siyasi olduğu anlaşılmaktadır¹. Milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması hususundaki işlemleri *in abstracto* incelemek AİHM'nin alanına girmez ise de, dava dosyasında yer alan unsurlar ışığında Karma Komisyon'un sözkonusu cezai kovuşturmaların ertelenmesi kararını gerekçelendirdiği izlenimi vermediği saptamasını yapmak kaçınılmazdır. Karma Komisyon yalnızca isnat edilen suçların niteliğine atıfta

¹Çev. Notu: Bu cümle ile 10 Mart 2006 tarihinde GRECO'nun (Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu) 27. genel oturumu sırasında kabul edilen Türkiye'ye ilişkin değerlendirme raporuna atıfta bulunmaktadır.

bulunmuş, ceza davasının görülmesinin başvuranın milletvekili görevini yerine getirmesine olası etkilerini ne dikkate almış ne değerlendirmiş görünmektedir.

AİHM'ye göre, yetkili komisyonun ne şekilde değerlendirme yaptığıının anlaşılmasını sağlayacak bir gerekçelendirme yapmamış olması, milletvekili dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin açık nesnel ölçütlerin olmaması ile birleştiğinde kararla bağlantısı olan herkesi - bu davada hem başvuranı hem kendisi tarafından yapıldığı iddia edilen suçun mağdurları – haklarını koruyacak araçlardan mahrum bırakmıştır. Aynı şekilde, başvuran, sözkonusu komisyonun görevini ne şekilde yerine getirdiğini ve nihai merci olarak karar veren Genel Kurul'un hangi ölçütlere ve temele dayanarak karar aldığını layıkıyla değerlendirme imkanından mahrum kalmıştır.

AİHM sözkonusu sürecin hiçbir ivedilik şartını yerine getirmediğini ve zaman sınırlamasına tabi olmadığını gözlemlemektedir. Başvuranın talebi, adı geçen bu yöndeki çabalarına rağmen 22. yasama döneminde iki yıldan fazla bir süre boyunca TBMM'nin gündeminde kalmış ve karara bağlanmamıştır. Her ne kadar, Hükümet esas hakkındaki görüşlerinde İçtüzüğü'nün 49. maddesi uyarınca TBMM Genel Kurul'una sözü edilen konuyu öncelikle ele alma ve meclis takviminde yer alan olayların incelenmesi yetkisinin verildiğini ifade etse de dava konusu olayda, başvurana hiçbir açıklama yapmadan bu imkanı kullanmaktan imtina ettiği görülmektedir.

AİHM, milletvekilliği görevi sırasında bir parlamentere karşı açılan her türlü ceza kovuşturmasının askıya alınmasının, suç unsuru eylemlerin işlenmesi ile buna ilişkin cezai soruşturmaların açılması arasında, özellikle de deliller açısından kovuşturmayı belirsiz kılacak kadar uzun bir süre geçmesine neden olduğunu değerlendirmektedir. Bir başka vesileyle AİHM, bir başvurunun incelenmesindeki gecikmenin incelemenin etkililiğine hanel getirdiğini tespit etmişti. (Bkz. sözü edilen *Tsalkitzis* kararı, *mutatis mutandis*, *Ganci-İtalya* kararı no: 41576/98). Bu davada, AİHM, başvuranın, hem adaletin iyi tecelli etmesine hem başvuranın kendisine zarar veren sürenin uzunluğunun sonuçlarına katlanmak zorunda kaldığına kanaat getirmiştir.

Bu bağlamda AİHM, Türkiye'de milletvekillerine tanınan dokunulmazlığın yoğun bir tartışma konusu olduğunu ve sivil toplum tarafından ağır bir şekilde eleştirildiğini göz ardı edemez. Ayrıca, milletvekili dokunulmazlığının kapsamının, yolsuzluk bağlamındaki sorunların temel sorunlardan biri olarak nitelendirilebilir (Bkz. *GRECO raporu* sonuçları). AİHM, TBMM Genel Sekreterliği tarafından hazırlanan milletvekili dokunulmazlığına ilişkin dosyaların envanterinin incelenmesi sonucunda, Meclis Genel Kurulu'nun bu konudaki yetkisini kullanmaktan imtina etmesi çerçevesinde, milletvekili dokunulmazlığına ilişkin sürecin sürüncemede bırakıldığını görmezlikten gelemeyiz.

AİHM, böyle bir durumda, milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması ya da kaldırılmamasına ilişkin kararın alınmamasının adaleti geciktirmek için bir manevra olarak algılanması ihtimali nedeniyle bu kadar uzun bir prosedürün haysiyetine yönelik taşıdığı risk ve yansımaları nedeniyle başvuranın endişe duymasını anlamaktadır. AİHM'ye göre yasama dokunulmazlığı hakkında açıkça vazgeçme isteğinin dikkate alınmaması üzücüdür. AİHM'nin gözünde, milletvekili dokunulmazlığının kaldırılma şartlarına ilişkin nesnel ölçütlerden yoksun karar verme sürecinin şeffaf olmaması, 22. yasama dönemi boyunca başvuranın durumu ile ilgili karar almaktan imtina eden TBMM Genel Kurul'unun ataleti ve halen ulusal merciler nezdinde derdest olan bu sürecin yaşadığı gecikme, ilgilinin davasının bir ceza mahkemesi tarafından esastan incelenmesi imkanına bir engel oluşturmaktadır.

Mevcut başvurunun koşullarında sözü edilen karar süreci ve yürürlüğe konma yöntemleri, adaletin tecellisinin gereklilikleri ile bağdaşmamakta ve başvuranın mahkemeye erişim hakkını, takip edilen meşru amaçla oranlı olmayan ölçüde, etkisizleştirmektedir.

AİHM başvuranın bir mahkemeye erişim hakkından yoksun kaldığına ve bu kısıtlamanın orantısız olduğuna ve bu hakkın esasına yönelik bir ihlali oluşturduğuna itibar etmektedir. AİHS'nin 6/1 maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 41. MADDESİ'NİN UYGULANMASI

AİHS'nin 41. maddesine göre “Mahkeme işbu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, AİHM, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun surette, zarar gören tarafın adil tatminine hükmeder.”

Başvuran adil tazmine ilişkin herhangi bir tazminat talebinde bulunmamıştır. Bu nedenle bu konunun incelenmesine gerek duyulmamıştır.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM,

1. Oybirliğiyle, Hükümetin ön itirazının *reddine*;
2. Üç karşı dört oyla AİHS'nin 6/1 maddesinin *ihlal edildiğine*;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğünün 77. maddesinin 2. ve 3. paragraflarına uygun olarak 8 Temmuz 2008 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.

Mevcut karar ekinde, AİHS'nin 45. maddesinin 2. paragrafı ve İçtüzüğü'nün 74. maddesinin 2. paragrafına uygun olarak yargıçlar Baka, Ugrekhelidze ve Popovic'in ortak ayrı oy görüşü yer almaktadır.

YARGIÇ BAKA, YARGIÇ UGREKHELIDZE VE YARGIÇ POPOVIC'İN AYRIK OY GÖRÜŞÜ

Mevcut davada, AİHS'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğine dair çoğunluk görüşüne maalesef iştirak etmiyoruz.

Çoğunluk gibi, biz de, Hükümet tarafından da ileri sürüldüğü üzere, milletvekillerinin görevlerinin bağımsız bir şekilde ve huzur içinde icra edebilmelerini güvence altına almayı amaçlayan dokunulmazlık sistemi ile izlenen amacın meşru olduğunu kabul etmekteyiz. AİHM'nin işbu kararda belirttiği ve daha öncede ifade etme imkanı bulduğu üzere, (*A-Birleşik Krallık; Cordova (1,2); De Jorio*), milletvekili dokunulmazlığının, her türlü *fumus persecutionis* olasılığını ortadan kaldırarak milletvekillerinin ve Parlamento'nun tam bağımsızlığının sağlanması, dahası anayasal yapılanmanın korunması ve yasama ve yargı erklerinin ayrımının korunması gibi meşru bir amaç izleyen bir kurum olduğundan herhangi bir şüphe duyulmamaktadır.

Buna karşın, başvuranın AİHS'nin 6. maddesinden kaynaklanan hakları açısından ihtilaflı müdahalenin orantısız niteliğine ilişkin olarak çoğunluğun ulaştığı soncu kabul edememekteyiz.

Esasen Türk parlamenterlere tanınan dokunulmazlığın, Sözleşmeye taraf olan diğer devletlerdeki yasama organı üyelerine, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi üyelerine ve Avrupa Parlamentosu üyelerine tanınan dokunulmazlıktan birçok bakımdan daha fazla olduğunu gözlemlemekteyiz. Milletvekili statüsünün kazanılmasından önce ve milletvekilliği görevinin icrası boyunca gerçekleştirilen eylemler için geçerli olan sözkonusu dokunulmazlık, özellikle, cezai alanda olduğu kadar hukuki alanda da uygulanmaktadır ve soruşturmalar, gözaltı ve adli kovuşturmalara karşı koruma sağlamaktadır. Bunu söyledikten sonra, AİHM'nin, mutlak yasama dokunulmazlığı getiren bir kuralın uygulanmasının, tek başına, kişinin mahkemeye erişim hakkını sınırlamak için devletin yararlandığı takdir payını aşması olarak değerlendirilemeyeceğini teyid ettiğini hatırlatmaktayız (*A-Birleşik Krallık*).

Başvuran dokunulmazlığından kendi isteğiyle vazgeçemese de bağlı olduğu Meclis'ten dokunulmazlığının kaldırılmasını isteme imkanı olduğundan, hatta bu imkandan yargı organları da yararlanabildiğinden ve Meclis'in de dokunulmazlığına son verme hakkı olduğundan, milletvekili dokunulmazlığının kapsamının yumuşamış olduğunu düşünmekteyiz.

Ayrıca, AİHM'nin AİHS tarafından tanınan haklar açısından milletvekili dokunulmazlığının sınırlarına ilişkin görüş bildirmesi gerektiğini düşünmekle birlikte, milletvekili dokunulmazlığı tanınmasının devletin takdir hakkına ait olduğu ve belli bir durumda, dokunulmazlıktan yararlanmanın gerekliliği veya uygunluğunu tespit etmek için AİHM'nin kendi değerlendirmesini devletin takdir hakkının yerine geçirmemesi gerektiği konusunda bir tereddüdümüz bulunmamaktadır. Parlamantonun, aralarında milletvekili dokunulmazlığının kaldırılıp kaldırılmama kararları, gündemin ve tartışılacak konuların belirlenmesi kararlarının da bulunduğu iç faaliyetleri, hiç tartışmasız Parlamento'nun egemenliğindedir. Ulusal meclislerin tercihlerinin icrası AİHS tarafından güvence altına alındığı şekliyle hukukun üstünlüğünün gerekleri ile uyum içinde olduğu sürece AİHM ulusal meclisler tarafından yapılan tercihleri kontrol mekanizması olarak kullanılamaz.

Türkiye’de, milletvekillerine tanınan dokunulmazlığın derin bir tartışma konusu olduğunu, sivil toplum tarafından ağır eleştirilere maruz kaldığı ve yolsuzluk bağlamındaki temel sorunlardan biri olarak teşhis edildiğini yadsımamaktayız (Bkz. *GRECO Raporunun sonucu*). Bununla birlikte, AİHM’nin görevi yasama dokunulmazlığının kaldırılması sürecinde uygulanmakta olan yöntemlerin *in abstracto* değerlendirmek değil, *in concreto* sözkonusu yöntemlerin AİHS’nin 6. maddesini ihlal edip etmediğini araştırmaktır.

Milletvekili dokunulmazlığının kaldırılma prosedürünün Anayasa’nın 83. ve TBMM İçtüzüğü’nün 131 ila 134. maddelerinde tanımlanarak düzenlendiğini gözlemlemekteyiz. Bu hükümler çerçevesinde ihtilaf sürecin başvuranın itiraz etme ve kendini savunma hakkına riyeti güvence altına aldığını tespit etmek gerekir. Üstelik bahse konu dokunulmazlık, bir milletvekili aleyhine açılan kovuşturmayı, üyesi olduğu meclisin çıkarlarını korumak için, sadece milletvekili görevi sona erene kadar ertelemektedir. Böylece, ilgilinin görevini yerine getirmekten keyfi olarak alıkonulmamasını sağlamak için süreç sadece ertelenmiş olmaktadır.

Bu bağlamda ihtilaf konusu dokunulmazlık rejimin cezai suçların zamanaşımına ilişkin kendine özgü kuralları olduğunu da ayrıca hatırlatmaktayız. Zamanaşımı milletvekilinin görevi boyunca askıya alınmakta olup, başvuranın milletvekili görevinin sona ermesiyle birlikte hakkındaki ceza kovuşturması yeniden başlatılabilmektedir. Bu durumda ihtilaf konusu bu dokunulmazlık ceza kovuşturmalarında geçici usuli bir engel olup, ilgilinin ihtilafının esastan incelenmesini imkansız kılan bir engel olarak değerlendirilemez. Bu anlamda, dokunulmazlık başvurana kısmi bir bağışıklık sağlamaktadır.

Yukarıda yer alan gerekçeler ışığında, başvuranın göreviyle bağlantılı olan dokunulmazlık gibi bir milletvekili dokunulmazlığı güvence altına alan bir kuralın uygulanması devletlerin mahkemeye erişim hakkını kısıtlamak için yararlandıkları takdir hakkının aşılması olarak değerlendirilemez.

Şüphesiz, başvuranın milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması hususunun TBMM Genel Kurulu’nda 22. yasama döneminde iki yıldan fazla bir süre boyunca, tartışılmayarak derdest olması üzücüdür, ancak, bu durum tek başına, sözkonusu milletvekili dokunulmazlığının orantılılığına ilişkin vardığımız sonucu değiştirmeye yetmemektedir, zira bu dokunulmazlığa getirilecek istisnalar, ki uygulaması ihtiyari olacaktır, izlenen meşru amaçlara ciddi zarar verecektir.

Bu nedenle AİHS’nin 6/1 maddesinin ihlal edilmediği kanısındayız.